КРЫТЫКА І БІБЛІЯГРАФІЯ

Людзі асобага складу

Аб кнізе В. І. Казлова «Людзі асобага складу»

«Наша барацьба паказала, што комуністычная партыя вырасціла і выхавала партыйных і беспартыйных большэвікоў, людзей асобага, сталінскага складу, якія разам змагаліся за ўмацаванне магутнасці нашай краіны, разам ваявалі і пралівалі кроў на франтах і ў тылу ворага ў імя свабоды і велічы маці-Радзімы».

Гэта словы з заключнай часткі кнігі «Людзі асобага складу» *), якая і апавядае аб людзях сталінскага складу. Ім, гэтым людзям, прысвечаны і словы Клімента Ефрэмавіча Варашылава, прыведзеныя ў кнізе.

«Беларускія партызаны,—гаварыў К. Е. Варашылаў у сваёй прамове на перадвыбарчым сходзе выбаршчыкаў Мінскай выбарчай акругі 7 лютага 1946 года,—адыгралі велізарную ролю ў барацьбе з ворагам, у справе яго разгрому... Беларускі народ прадстаўляе сабой такі народ ленінска-сталінскай эпохі, які ні пры якіх абставінах, нават калі-б яны былі ў дзесяць разоў больш цяжкімі, чым тыя, якія мы перажылі, не пойдзе ва ўслужэнне да ворага, не схіліць сваёй гордай галавы перад ворагам і будзе з ім біцца да апошняй кроплі крыві. Гэта цэніць Совецкі Саюз, гэта цэніць наша партыя, гэта цэніць вялікі Сталін.

Таварыш Сталін неаднаразова гаварыў аб заслугах беларускага народа. Таварыш Сталін адзначаў доблесныя паводзіны партызан Беларусі і іх заслугі перад Радзімай».

Аб беларускіх партызанах і расказвае кніга Васілія Іванавіча Казлова «Людзі асобага складу», якая толькі што выйшла з друку. Усенароднай партызанскай вайне ў Беларусі прысвечана багата твораў беларускай мастацкай літаратуры. Сярод іх мы знойдзем і раманы, і аповесці, і зборнікі апавяданняў, і ўспаміны непасрэдных удзельнікаў вайны. Выйшлі з друку і зборнікі дакументальных матэрыялаў. У гэтай разнастайнай і каштоўнай літаратуры кніга таварыша Казлова зойме пачэснае месца. Аўтар кнігі знаходзіўся ля самых вытокаў зараджэння партызанскага руху і быў непасрэдным удзельнікам і арганізатарам гэтага руху на ўсіх этапах яго росту, яго шырокага разгортвання ва ўсіх абласцях рэспублікі.

Кніга «Людзі асобага складу» напісана, як бачым, на багатым фактычным матэрыяле, які ахапляе важнейшыя падзеі ў Беларусі з самага пачатку вайны з гітлераўскімі захопнікамі па ліпень 1943 года. Кніга ўспамінаў таварыша Казлова—гэта жывы і хвалюючы летапіс гістарычных падзей, якія назаўсёды захаваюцца ў памяці пакаленняў беларускага народа, бо гэтыя падзеі адбыліся ў часы самых суровых за ўсю гісторыю існавання народа выпрабаванняў, калі фашызм пагражаў не толькі свабодзе і незалежнасці народа, але па сутнасці пасягаў на яго фізічнае існаванне, асуджаючы на смерць, на вынішчэнне.

Хто галоўны герой кнігі?

Аўтар кнігі менш за ўсё гаворыць аб сабе, аб сваіх бліжэйшых таварышах і памочніках—сакратарах падпольнага абкома тт. Варвашэні, Бельскім, Бондары, Мачульскім, аб другіх таварышах, якія прымалі самы блізкі ўдзел у рабоце штаба партызанскага злучэння, як тт. Корж і Гарбачоў. Галоўны герой кнігі — гэта народ.

Гітлераўцы часова акупіравалі Беларусь. З уласцівай ім лютасцю яны наводзілі свае жудасныя «новыя парадкі», у якіх шыбеніцы, масавыя расстрэлы, страшэнныя катаванні людзей былі амаль што адзінымі сродкамі кіравання захопленымі раёнамі. Нягледзячы на ўсю сваю абмежаванасць і тупую самаздаволенасць, гітлераўцы хутка зразумелі, што хоць яны і акупіравалі беларускую зямлю, насадзілі на ёй дзесяткі і сотні разнастайных гауляйтараў і камендантаў, апляглі густым павуціннем гестапаўскіх лагераў і засценкаў, ім не ўдалося ўсё-ж акупіраваць асноўнае, галоўнае: душы і сэрцы совецкіх людзей засталіся па-ранейшаму вольнымі і незалежнымі. І нішто не магло скарыць іх, перамагчы: ні жахлівыя пажарышчы гарадоў і вёсак, ні масавыя экзекуцыі над мірным насельніцтвам, якія наладжвалі фашысцкія чалавеканенавіснікі і людаеды, ні крыклівая дэмагогія гітлераўскіх «заваявальнікаў свету», ні правакацыі фашысцкіх пампрашалаў, ні дзікае свавольства азвярэлых сатрапаў і ўсіх іх наймітаў і паслугачоў, навербаваных з усіх падонкаў Еўропы.

Нельга было скарыць народ, які амаль што чвэрць века пражыў у слаўным садружастве народаў Совецкага Саюза, народ, які ўпершыню за ўсю гісторыю свайго існавання стварыў сваю дзяржаўнасць, якому партыя большэвікоў, Совецкі ўрад і брацкія народы дапамаглі пабудаваць магутную прамысловасць, соцыялістычную сельскую гаспадарку, багатую соцыялістычную культуру, народ, аб якім заўсёды па-бацькоўску клапаціўся вялікі Сталін, дапамагаючы будаваць новае кроўнае чалавечае жыццё, назаўсёды пасяляючы радасць у яго светлым доме.

І вось гэты народ думалі скарыць гітлераўскія захопнікі. Не здолеўшы скарыць яго зброяй, яны намагаліся разбэсціць яго душу, абудзіць у ёй старыя ўласніцкія інстынкты, спакусіць туманнымі абяцанкамі ўласных хутароў і іншымі «дабротамі» нямецкага кулацкага раю. Пахабныя старонкі фашысцкіх газет, адрасаваных акупіраванаму насельніцтву, запоўніліся словаблуддзем аб будучай хутарызацыі, аб магчымым надзяленні зямлёй усіх, хто будзе актыўна дапамагаць гітлераўцам у наводзенні «новых парадкаў». Тлустая нямецкая свіння замільгала на старонках гэтых газет, як пэўны фашысцкі сімвал чалавечага шчасця і дабрабыту. Недалёкія на розум гітлераўскія палітыкі па сутнасці нічога не бачылі далей гэтай свінні. Іх спустошаныя душы і не ведалі нічога, акрамя гэтага «рохкаючага ідэала», гэтага своеасаблівага ўвасаблення ўсіх інтэлектуальных сіл і магчымасцей двуногай фашысцкай звяругі.

Каго-ж магла спакусіць гэтая бязглуздая, тупая, аскаціненая прапаганда? Якая сіла магла прымусіць совецкага чалавека праменяць свой шчаслівы і светлы дом на стары капіталістычны свінушнік? Якая сіла магла прымусіць совецкі народ накінуць свае велізарнейшыя здабыткі, накінуць на свае плечы нявольніцкае ярмо, вярнуць назад памешчыкаў, фабрыкантаў і ўсякую іншую поскудзь, прагную на яго дабро, на яго працу, на яго пот і кроў? Не, не было на зямлі такой сілы, якая-б скарыла совецкі народ, павярнула назад яго жыццё. І гітлераўцы хутка пераканаліся, што беларуская зямля не будзе прытулкам для чужаземных прышэльцаў. І калі яны спадзяваліся раней, пачынаючы вераломны напад на Совецкі Саюз, на ўдзячнасць, на кветкі ад акупіраванага насельніцтва, іх хутка насцігла самае жорсткае расчараванне. Не кветкамі, не прывітальнымі мітынгамі, не ўдзячнымі тэлеграмамі фюрэру сустрэла іх насельніцтва. Куляй і гранатай, агнём і штыком сустрэў беларускі народ няпрошаных гасцей. Уся краіна ператварылася ў адзіны ўзброены партызанскі лагер. Не было чалавека, які не прымаў-бы той ці іншай ўдзел ва ўсенароднай партызанскай вайне супраць гітлераўскіх захопнікаў. Адны змагаліся са зброяй у руках. А ў каго не было яе, той дапамагаў народным мсціўцам чым толькі мог: хлебам, адзеннем, пошукамі боепрыпасаў, дыверсіямі, сабатажам на фашысцкіх прадпрыемствах, наладжваннем пастаяннай разведкі, разлажэннем варожых гарнізонаў і г. д.

Гітлераўцы хутка ўбачылі, як загарэлася зямля пад іх нагамі. Не было ні дня, ні ночы, каб яны адчулі сябе ў бяспецы, у спакоі. Партызанскія атрады, злучэнні раслі і шырыліся з кожным днём, ператвараючыся ў магутную і грозную сілу, з якой вымушана было лічыцца гітлераўскае камандаванне. Партызаны грамілі варожыя камунікацыі, знішчалі сувязь, склады, фашысцкія гарнізоны, адваёўвалі на акупіраванай тэрыторыі цэлыя совецкія раёны, ствараючы вялікія партызанскія зоны, зрываючы ўсе фашысцкія планы і замыслы. Партызаны прымушалі гітлераўскае камандаванне адцягваць з фронта рэгулярныя часці войск, дапамагалі Совецкай Арміі нарошчваць яе ўдары па гітлераўскіх полчышчах, дапамагалі граміць ворага, рыхтаваць канчатковую перамогу над ім. Партызаны ратавалі тысячы і тысячы совецкіх людзей ад жудасных расправаў над імі фашысцкіх вылюдкаў. Партызаны захавалі ад фашысцкіх грабяжоў і знішчэння вялікія народныя багацці. У часе разгрому ворага партызаны дапамагалі совецкім воінам акружаць фашысцкія полчышчы, заганяць іх у славутыя «катлы» і там знішчаць іх.

Усенародная партызанская вайна, суровая і бязлітасная, вылучыла сотні і тысячы мужных герояў, якія сваімі подзвігамі і перамогамі над ворагамі ўславілі сваю Радзіму, свой народ.

Вось гэты народ, народ-воін, народ-партызан і з'яўляецца галоўным героем кнігі таварыша Казлова. Ад малога да вялікага— усе ўдзельнічалі ў барацьбе з ворагамі. І перад намі ўстаюць са старонак кнігі вобразы шматлікіх прадстаўнікоў народа, людзей розных прафесій, розных узростаў. Рабочыя, калгаснікі, прадстаўнікі інтэлігенцыі—усе яны аб'яднаны адной думкай, адным жаданнем: як-бы хутчэй разграміць фашысцкіх вылюдкаў, як-бы хутчэй вызваліць ад іх Беларусь. Стогадовы дзед Талаш, пажылы комуніст Гальчэня прынеслі ў партызанскія атрады слаўныя традыцыі партызанскай барацьбы гадоў грамадзянскай вайны. Многадзетная калгасніца Насця з вёскі Барыкава самаахвярна выратоўвае ад гітлераўцаў раненага таварыша Бондара. Калгасніца Наталля з вёскі Рог вылечвае раненых чырвонаармейцаў, дапамагае ім звязацца з партызанамі, сама становіцца актыўнай сувязной. Разам з пажылымі людзьмі і людзьмі сярэдняга веку адважна змагаецца з ворагам палымяная моладзь. Чытач не забудзе светлы вобраз Еўстрата Гарбачова, смелага, мужнага чалавека, які ніколі не лічыў ворагаў і заўсёды перамагаў іх. Беларускі народ не забудзе гераічных подзвігаў комсамолкі-настаўніцы Фені Конанавай, аддаўшай, як і Гарбачоў, сваё маладое жыццё ў барацьбе за свабоду і шчасце совецкага народа. А хлапчук Адамка, які быў лепшым памочнікам разведчыцы Конанавай, удала выконваў яе даручэнні, прабіраючыся ў самае логава звера, у фашысцкія гарнізоны!

Мы прыгадваем тут толькі асобныя імёны, асобных людзей. Іх багата паказана ў кнізе, слаўных і мужных сыноў і дочак народа. Былыя работнікі раённых і абласных арганізацый, сельсоветаў, рабочыя, калгаснікі, чырвонаармейцы, міліцыянеры, афіцэры Чырвонай Арміі, настаўнікі, трактарысты, леснікі, бухгалтары, шафёры, лесарубы, чыгуначнікі,—якіх толькі прафесій людзей не сустрэнеце вы на старонках кнігі! І ўсё гэта—людзі асобага складу, совецкія людзі, партыйныя і беспартыйныя большэвікі, якія з гонарам называлі сябе сталінскімі партызанамі.

Першыя старонкі кнігі ўваскрашаюць у нашай памяці жыццё краіны напярэдадні вайны, калі беларускі народ паспяхова і самаадддана змагаўся за датэрміновае выкананне трэцяй сталінскай пяцігодкі. Фашысцкія варвары сарвалі мірную творчую працу народа. На заклік вялікага Сталіна працоўныя Беларусі становяцца ў рады непахісных змагароў супраць цёмнай фашысцкай навалы. Праўдзіва і бесхітрасна, без прэтэнзіі на знешнюю займальнасць, з дакументальнай дакладнасцю аўтар расказвае, як пад кіраўніцтвам партыі большэвікоў зараджалася ў варожым тылу партыйнае падполле, расказвае, як узнікалі першыя партызанскія групы і атрады, як у самым пачатку вайны невялікі партызанскі атрад Ціхана Бумажкова і Фёдара Паўлоўскага наганяў паніку на ўзброеную да зубоў гітлераўскую часць і спаліў пятнаццаць варожых танкаў, як такі-ж невялічкі атрад Васіля Мерокуля—дзесяткі са два чалавек—на цэлы тыдзень затрымаў прасоўванне да фронта гітлераўскай дывізіі, як старобінскія партызаны, не маючы ў той час ні толу, ні спецыяльных прылад, пусцілі пад адхон першы эшалон працівніка.

*) В. І. Казлоў, Герой Совецкага Саюза. Людзі асобага складу. Літаратурны запіс Аляксея Кулакоўскага. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, 1952 г.

ПРЭЗІДЭНЦКАЯ БІБЛІЯТЭКА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў будынку бібліятэкі